

KISKÖZÖSSÉG A NAGYPOLITIKA BÉKLYÓIBAN

A HELYI KÖZÖSSÉG MŰKÖDÉSE A HÁBORÚS ÉVTIZED ALATT

Tito halála után a Jugoszláviát képező köztársaságok államokként kezdtek viselkedni. Ebben különösen kitűnt Slobodan Milošević, aki először is a saját portáján kívánt rendet teremteni. Ez számára Vajdaság és Koszovó autonómiájának, jogkörének teljes megnyirbálását jelentette. Ezt a népakarat megnyilvánulásának nevezte.

Az 1988. október 5-i „joghurtforradalom” (a vajdasági hatalmi szervek elleni Újvidékre hozott tüntetőket joghurttal etették, és innen ered az elnevezés) sikeres újvidéki megszervezése és a tartományi hatalmi szervek megdöntése Koszovóról és Szerbia más városaiból vonatokkal, autóbuszokkal szállított „forradalmárok” segítségével történt. Mindez új helyzetet teremtett Vajdaságban, Szerbiában és az egész akkori Jugoszláviában. Amíg Vajdaság népének nagy többsége szorgalmasan végezte az őszi terménybetakarítást, főleg a kukoricatörést, addig Szerbia egységének „erősítése” céljából óriási propagandával húzták ki a lábuk alól a tartomány második világháború utáni legfontosabb vívmányát, Vajdaság Autonóm Tartomány 1974-es alkotmányát. Ezzel megszűnt Vajdaság leggyorsabb gazdasági fejlődésének időszaka.

Az új helyzet új viszonyokat eredményezett Budiszaván is, amelyeknek hatása főleg 1990-től érződött a faluban. A háborús évek alatt, heves szerb nemzeti színezetű vitákkal kísérve, a helyi közösség igyekezett megvalósítani terveit, amelyeket a helyi hozzájárulás pénzeszközeinek és Újvidék anyagi támogatásának segítségével – a mind nagyobb infláció ellenére – jórészt sikerült megvalósítani, kivéve a legnagyobb beruházást jelentő tornaterem építését.

A Szerbiai Szocialista Párt helyi szervezetének megalakulása után létrejött több más párt, így a Demokrata Párt, a Szerb Megújhedási Mozgalom, a Szerb Radikális Párt, majd 1990. december 20-án a Vajdasági Magyarok Demokratikus Közösségének (VMDK) helyi szervezete, valamivel később pedig a Vajdasági Szociáldemokrata Liga. Egy párt létrejötte sem keltett feltűnést, de a VMDK megalakulása, a magyarok „szervezkedése”, egyes szerb pártok számára, azonnal gyanús lett. A VMDK alapító tagjai közé tartozott: Szabó László, Horváth Tibor, Tóth József, Bába Sándor, Stájer István, Kószó József, Kovács József, Csikós Miklós, Horvát József, Szoboszlai Endre, Mándity István, dr. Kovács Mátyás, Borbás (Kis) Mi-

hály, Nagy József és mások. A tagság a szervezet elnökévé Csikós Miklóst választotta, alelnöknek meg Nagy Józsefet.

Az 1991-es háborús évben a falu szempontjából rendkívül nagy jelentőséggel bírt, hogy március 20-án Budiszavát rákapcsolták az újvidéki vízvezeték-hálózatra. Ugyanebben az évben a falu telefonhálózata 190 számmal bővült, többel, mint amennyit igényeltek a lakosok.

Az utolsó békebeli választások 1991 januárjában zajlottak le, amelyen a helyi közösség közgyűlésének elnökévé Vörös Józsefet, elnökhelyettessé Dragan Đukićot választották. A közgyűlés végrehajtó szervének, a Tanácsnak az elnöke Vlado Ignjatić, elnökhelyettes Patarica Ferenc, tagjai pedig Mile Kitanović, Žare Ignjatić, Milan Pilić, Vörös József és Cser Tibor.

Az első menekültek 1991 májusában érkeztek Budiszavára. Néhány család elhelyezést kapott a faluban, a többiek más településekre lettek irányítva.

A miloševići rendszer támogatására 1991-ben létrejött a Magyarok Hazájukért, Szerbiáért és Jugoszláviáért Egyesület. Miután a VMDK már működött Budiszaván, a MHSZJE vezetősége úgy vélte, ők is támogatókat szereznek a faluban, ellenpólusát képezik a VMDK-nak, megosztják a magyarságot, ezért 1992. február 20-án gyűlést tartottak, amelyen 36 budiszavai polgár jelent meg, a legtöbb szerb nemzetiségű és néhány magyar. Megjelent Halasi Tibor, a MHSZJE elnöke, Tipold Gyöngyi Topolyáról és Verbászi József Kishegyesről. Inkognitóban ott volt Maróti Miklós is, a rendszer nagy támogatója, de a vendégek nem mutatták be. A házigazda a helyi iroda főnöke, Cser Tibor volt. A vendégek az összejövetel kezdetén kiemelték, hogy mindenki beszélhet anyanyelvén, de a néhány magyar közül senki sem élt ezzel a jogával. Halasi a budiszavai polgárok társadalmi és gazdasági helyzete érdekelte, majd vágott egyet a „nemzeti vezéren” (Ágoston Andrásra gondolt). Foglalkozott Jugoszlávia szétesésével, és sajnálkozott, hogy Szlovénia nagy bajban van, nincsen piaca, Macedóniának nincs élelme, pénz helyett bónjai vannak, a legjobb Szerbiában és Crna Gorában, ahol mindenki egyenlő jogokat élvez. Amikor a helybeliek felvetették a búza, a mútrágya és a szén árát, magára vállalta, hogy az illetékeseknek tolmácsolni fogja a hallottakat. A helybeli nő, akinek férje eltűnt a fronton, panaszkodott, hogy senki sem törődik velük. Halasi megígérte, hogy a népvédelem és a Vöröskereszt gondoskodni fog a családról. Kihozza a faluba a népképviselőket, hogy azoknak mondják el bajaikat. Ha kell, ő hetente kétszer is kijön Budiszavára, de többször nem. Bokros teendői miatt azonban többet nem jött a faluba. Ez volt a legbölcsebb döntése. Láta, hogy Budiszaván nem terem babér szervezetének. (Ez a rész a *Napló* független hetilap cikke alapján íródott – vö. NAPLÓ 1992. 02.)

Amikor a helyi közösség szerveiben egészségtelen viszonyok és viták keletkeztek, féléves tevékenység után Vörös József lemondott elnöki tisztségéről, az új elnök Dragan Đukić lett. A következő évben – 1992. szeptember 11-én – a helyi közösség tanácsának elnöke Vlado Ignjatić lemondott tisztségéről, aki helyett Patarica Ferencet választották meg.

A mindenkori faluvezetés a háborús években is igyekezett az adott lehetőségek keretén belül is tenni a faluért. A katolikus és a pravoszláv temetőben a Városépí-

tési Intézet pénzelte mindkét kápolna felépítését, elsősorban Pető Károlynak, a falu szülöttjének támogatásával. A helyi közösség a nagygyödröt bérbe adta Branko Kovačevićnek, majd Slavko Mihalešinnek, hogy halastavat létesítsen. Támogatta a benzinkút megépítését Müller Mihály vállalkozása keretében. A pravoszláv temető területét megnövelték, mert 1991 közepén az már csak két szabad hellyel rendelkezett. Tárgyaltak a gáz bevezetéséről, valamint a 30 éves témáról, az iskolai tornaterem építéséről. Márton Lajost és Boro Majstorovićot 1996-ban megbízták egy helyi földműves-szövetkezet létrehozásával azzal a céllal, hogy a kovilji földműves-szövetkezetnél levő körülbelül 650 hold budiszavai szövetkezeti föld képezze a fő alaptőkét. A megbízottak nem sokra mentek a kovilji szövetkezettel, így Márton Lajos jobbnak látta, hogy saját vállalkozása, az Agronatali mezőgazdasági cég fejlesztése felé forduljon, amely a szárító felépítésével a falu legjelentősebb magánberuházása lett.

A helyi közösség tanácsának legfontosabb döntései közé tartozott, hogy támogatta és a lehetőségekhez mérten segítette a szerb pravoszláv templom felépítését. A helyi közösség külön 25 tagú bizottságot nevezett ki 1992. október 29-én a pravoszláv templom felépítése ügyeinek intézésére, amelynek elnöke Dragan Đukić, alelnöke Simo Medić, titkára Boro Majstorović lett. A tervdokumentáció elkészítését a helyi közösség pénzelte. A pravoszláv templom felépítését nemcsak a szerb hívők, hanem sok magyar is támogatta önkéntes adománnyal, 50–100 kg búza árával. A templom építése elkezdődött, majd 1994-ben megszakadt. A helyi közösség 1995. május 26-án új templomépítési bizottságot nevezett ki, amely az elkezdett munkát befejezte. A pravoszláv templom a falu központjában lévő parkban, a katolikus templommal szemben épült fel 1996-ban.

A falu a háborús években felvette a kapcsolatot a boszniai Prnjavorral. A két település közötti együttműködést Sredoje Janković kezdeményezte. A budiszavai küldöttség 1997 áprilisában Prnjavorban aláírta a testvér-települési kapcsolatokról szóló okmányt. Prnjavorban egy utcát Budiszavai utcának neveztek el, és a település központjában lévő parkban elültették a barátság fáját. Prnjavor küldöttsége viszonzta a látogatást, és ebből az alkalomból Budiszaván a Munkás utcát Prnjavori utcának neveztek el (DNEVNIK 1997).

A faluban 1995 augusztusában két hétig 120 menekült tartózkodott, 1991 májusától kisebb-nagyobb számban állandóan voltak menekültek. Néhányuk viselkedése miatt a helyi közösség tanácsa – Patarica Ferenc elnökletével – még 1992. szeptember 1-jén elítélte egyes menekültek azon kísérletét, hogy engedély nélkül, erőszakkal költözzenek be az üres házakba, és mindennemű olyan fenyegetést, hogy ezt meg is teszik. A helyi közösség minden tőle telhető módon segítette a háborús események sújtotta vidékekről Budiszavára került menekülteket.

A faluból különben több mint 350, főleg 19 és 30 év közötti fiatal vett részt a balkáni háborúban. A helyi közösség segítséget nyújtott az elesettek és a sebesültek családtagjainak, ugyanakkor elítélte azokat, akik nem tettek eleget „hazafias” kötelességüknek. A horvátországi harcterekre került magyar fiatalok közül Horvát Ferenc elesett, Szoboszlai Tibor pedig fél lábát veszítette el. Ugyanígy a szerb közösségnek is voltak áldozatai. A faluból mintegy 25–30 magyar fiatal – egyedül

vagy családotstul – Magyarországra vagy még távolabbi országba távozott. Ugyan miért és milyen célokért kellett volna életüket feláldozni egy értelmetlen háborúban? A kényszermozgósításnak több mint 100 magyar tett eleget.

A falu urbanisztikai tervének módosítását 1995. augusztus 6-án fogadta el a választók gyűlése, amelyet Boško (Bole) Ignjatić, a városi képviselő-testület budiszavai tanácsnoka terjesztett elő. A falurendezési terv meghatározta az ipari zóna területét, kiszélesítette a családi házak építésére szolgáló területet, meghatározta a pravoszláv templom, a sportközpont és az új gyermekintézmény, az óvoda építésének és a szlatinai halastó kialakításának helyét.

Az 1990 és 2000 közötti súlyos helyzetben a helyi közösség tanácsa 1996 januárjában bevezette az újabb helyi hozzájárulást, amely a kommunális létesítmények befejezését és a sportegyesületek pénzügyi támogatását tette lehetővé. A referendumon a 3070 szavazatra jogosult polgár közül 1898-an keretezték be az „igen” választ, ami a szavazópolgárok 61,8%-át jelentette. Persze ez az eredmény még a házról házra történő járás hozadéka, utána mindez megszűnt.

A MAGYAR–SZERB VISZONYOK ÉS ELLENTÉTEK MEGNYILVÁNULÁSI FORMÁI

Az országos nagypolitikai irányvonal 1989–90-ben lecsapódott minden környezetben, napról napra érezhetőbbé vált az átlagemberek, a kisemberek életében. A miloševići nacionalista, hegemonikus politika szétrombolt minden olyan anyagi, emberi és erkölcsi értékeket, amelyek helyreállításához évtizedekre van szükség. A budiszavai magyar–szerb együttélés 44 éve alatt kiépített, megteremtett értékeit, hagyományait 1990 és 2000 között egy kisszámú szerb nemzetiségű polgár igyekezett megsemmisíteni és tönkretenni. Ezekben az években kiderült, hogy az annyit hangoztatott testvériség–egység szólamának nincs történelmi és valóság-alapja, tartalma röpke egy-két év alatt szertefoszlott.

A budiszavai magyar közösségnek az elszenvedett sérelmek, alaptalan bírálatok, egy-két esetben a magyar emberek elleni verbális és fizikai támadások ellenére sem szabad elfelednie, hogy a szerb közösségben volt erő, voltak emberek, akik ellenálltak a soraikban működő, romboló szándékú nemzettársaiknak. Az árral szembemenni és embernek maradni, a magyar barátira és szomszédra gondolni, kiállni érte, személyes bátorság kellett, nem is kevés.

A politikai szervezetek ülésein elhangzott szélsőséges viták, a gyűlöletszítás példái szóbeszédék tárgyai voltak a faluban, de a szerb–magyar viszonyról csak tárgyilagosan, megbízható jegyzőkönyvek alapján szabad véleményt formálni, amely megállapítja ugyan a tényeket, de a régi, talán múltó sebeket nem szagztatja fel, valamint a két közösség között nem szít újabb sérelmeket. Ezért a háborús évek alatti szerb–magyar viszonyok szövevényes volta a helyi közösség szerveinek jegyzőkönyvei alapján került feldolgozásra.

A háborús évek alatti szerb kritikák, vádak, megalapozatlan állítások, gyűlöletkeltések és fenyegetések lényege az alábbiakban foglalható össze:

- A VMDK fenyeget egyes szerb embereket, összeállított egy 30 nevet tartalmazó listát, akikre külön figyelmet kell fordítani.⁸⁶
- A VMDK titkos üléseket tart – hol, milyen helyiségekben?⁸⁷
- A magyarok 90%-a VMDK-ra szavazott. (Ez miért volt baj?)⁸⁸
- A VMDK különösen kedvezően vélekedik a Horvát Demokratikus Közösségről (HDZ).⁸⁹
- A VMDK alelnökét, Nagy Józsefet le kell váltani a helyi civil védelmi törzskar parancsnoki tisztségéről, háborús helyzet van, és nincs benne bizalom.⁹⁰
- Ágoston András, a VMDK elnöke nemkívánatos személy Budiszaván, mert idegen hatalmakat hív az országba, és támogatja a magyar kormány politikáját.⁹¹
- A katolikus egyház szerepét tisztázni kell, Pásztor Árpád lelkészt be kell hívni a helyi közösségbe, hogy ő milyen álláspontot képvisel.⁹²
- Hoztak-e fegyvert Budiszavára a magyarok részére?⁹³
- A magyar házakba bedobott fenyegető leveleket lehet, hogy a magyarok dobálták be saját maguknak.⁹⁴
- Mi van a fegyverek elraktározásával, szórólappokkal, parolákkal, a pravoszláv temetőt körülvevő drótkerítés és az oszlopok ellopásával?⁹⁵
- A Kossuth Lajos utca elnevezését azért kell megváltoztatni, mert az 1848-as polgárháborúban (?) a szerbek ellen volt, és sok szerbet megöletett, a szerbek autonómiáját ellenezte, azt akarta, hogy a magyarok és a szerbek különváljanak (?), mint most a horvátok. A Tito marsall és a Petar Drapšin utcanévek is megváltoznak, mert ők is bűnösök voltak, Tito a szerbek ellen volt. A Dózsa György és Petőfi Sándor utcanévek megmaradnak, mert ők rendes emberek voltak.⁹⁶
- Papp Ferenc, a VMDK újvidéki körzeti szervezetének elnöke nemkívánatos személy Budiszaván, mert egy VMDK-s tag éles szóváltása után egy más nemzetiségű polgárral azt követelte, hogy az ügyet európai megfigyelők vizsgálják ki.⁹⁷
- A Radnóti Miklós utca lakói követelik, hogy utcájuk a Vidovdani utca nevet kapja.⁹⁸
- Van-e fegyver a katolikus templomban és a nazarénus imaházban?⁹⁹

⁸⁶ *A helyi közösség tanácsának jegyzőkönyve*, 1991. 02. 04.

⁸⁷ *A helyi közösség tanácsának jegyzőkönyve*, 1991. 02. 04.

⁸⁸ *A helyi közösség közgyűlésének jegyzőkönyve*, 1991. 07. 26.

⁸⁹ *A helyi közösség tanácsának jegyzőkönyve*, 1991. 07. 25.

⁹⁰ *A helyi közösség közgyűlésének jegyzőkönyve*, 1991. 07. 26.

⁹¹ *A helyi közösség tanácsának jegyzőkönyve*, 1992. 01. 28.

⁹² *A helyi közösség tanácsának jegyzőkönyve*, 1992. 01. 31.

⁹³ *A helyi közösség tanácsának jegyzőkönyve*, 1992. 01. 31.

⁹⁴ *A helyi közösség tanácsának jegyzőkönyve*, 1992. 06. 19.

⁹⁵ *A helyi közösség tanácsának jegyzőkönyve*, 1992. 06. 19.

⁹⁶ *A választók gyűlésének jegyzőkönyve*, 1992. 10. 25.

⁹⁷ *A helyi közösség tanácsának jegyzőkönyve*, 1992. 11. 13.

⁹⁸ *A helyi közösség bizottságának jegyzőkönyve*, 1995. 02. 01.

⁹⁹ *A helyi közösség közgyűlésének jegyzőkönyve*, 1991. 03. 07.

- Egyesíteni kell az iskolában a szerb és a magyar osztályokat, hogy mindannyian szerbül tanuljanak.¹⁰⁰
- A magyarok uralkodnak a helyi közösségben, a helyi iroda előbbi vezetője azért lett elhelyezve, mert nem tudott magyarul, a helyi közösség titkára mondjon le.¹⁰¹
- Két magyar embert testi támadás ért a határban.¹⁰²

Azok nevét, akik a fenti vádakat, álláspontokat, légből kapott, megalapozatlan állításokat megfogalmazták, nem közlöm. Nem lehet cél, hogy valaki sértve érezze magát, nagyobb részük valószínűleg ma már másképpen gondolkodik.

Hogyan reagáltak azok a szerb emberek, akik 1990 és 1992 között bátran szembeálltak azok véleményével, akik a magyar–szerb együttélés több évtizedig tartó jó viszonyát rombolták?

Nikola Došen: „Mindaz, amit mondanak a magyar nemzetiség ellen, azokra irányul, akikkel jól éltünk.”

Jovo Milovac: „Szégyellem magam a gyűlésen kimondott szavakért.” (1992. 10. 25.)

Cveto Rakić: „El kell hogy ítéljük a nacionalista álláspontokat. Sajnálom, hogy nem tanultam meg a magyar nyelvet.”

Ratko Grumić: „A gyűlésen nacionalista kirohanások voltak. Kár, hogy mind kevesebb szerb gyerek tanulja az iskolában a magyar nyelvet. A békés együttélést kívánom továbbra is a magyarokkal.” (1991. 07. 26.)

Sredoje Janković: „A pravoszláv temetővel kapcsolatos téves információk valójában előre eltervezett provokációk, hogy többnemzetiségű környezetünkben megrontsák a jószomszédi viszonyokat.”

Siniša Milošević: „Ne váltsuk le a civil védelmi törzskar parancsnokát anélkül, hogy beszéljünk vele. Őt ismerjük, és nem azt kell nézni, hogy mit beszél Ágoston.” (1991. 07. 25.)

A szerb–magyar viszonyok állapotát legjobban az 1993. áprilisi helyi közösségi választások mutatják. A közgyűlés és a tanács helyett a helyi közösség vezető szerve a helyi közösség bizottsága lett, amelybe a polgárok 13 tagot választottak. Az új faluvezetőségbe egy magyar polgár sem lett beválasztva. A magyar lakosság érezhetően visszavonult a közéletből. A helyi közösség új vezetősége 1993. május 5-én tartotta első ülését, amelyen Dragan Đukićot elnöknek, Aleksandar Novickit pedig alelnöknek választották meg. Az elnök 1993. december 4-én lemondott, és helyette Aleksandar Novicki lett az elnök, új alelnöknek pedig Milan Pilićet választották.

¹⁰⁰ *A választók gyűlésének jegyzőkönyve*, 1990. 06. 18.

¹⁰¹ *A választók gyűlésének jegyzőkönyve*, 1990. 06. 18.

¹⁰² Ezt az esetet sokan ismerik a faluban, az adat a két megtámadott személytől származik 1999-ből (G. L.)

Ezek a választások világosan jelzik a magyar közösséggel szembeni intolerancia növekedését. Ugyanakkor tény, hogy a problematikus megnyilvánulások ellenére a szerb lakosság nagyobb része nem tette magáévá a szélsőséges hozzáállások és nézetek hordozóinak véleményét. Az emberek – mindkét oldalon – nagyobb részt megőrizték a jószomszédi és baráti viszonyokat. Persze voltak ellenkező példák is. A vegyes házasságok nem bomlottak fel.

Az 1995–96-os évektől érezhetőbbé vált a magyarok újbóli részvétele a közéletben. Az 1997-es helyi közösségi választásokon mégis csak egy magyar jelölt jutott be a helyi közösség vezető szerve, a bizottság tagjának, a Szerbiai Szocialista Párt által javasolt jelöltlistáról, mégpedig Cser Teréz. A bizottság elnöke 1997-ben Ranko Gavrić lett.

A többpárti választásokon 1996-ban községi tanácsnoknak a falu polgárai Aleksandar Saša Novickit, a Demokrata Párt jelöltjét választották meg.

Jó néhány esetről, szerb és magyar emberek közötti vitáról tájékoztam, amelyekre az 1999. évi NATO általi bombázások idején gyakrabban sor került. Ennek egyik fő oka a Magyarországon lévő taszári NATO légi támaszpontról felszálló repülőgépek Szerbia elleni bevetése volt, mintha az itteni magyarok erre bármilyen befolyást gyakorolhattak volna. Azt, hogy a helyzet feszültebb lett, és olyan, amilyennek az emberek ábrázolták, személyesen megtapasztaltam. Az egyik volt szomszédasszony a többségi tudattól és erőtől vezérelve azt mondta, hogy „mindnyájatokat elzavarunk, ha Magyarországról továbbra is érkeznek a bombázók”. Remélem, ma másképpen gondolkodik.

MAGYAR VISZONYULÁS A VÁDAKHOZ, AZ ÖNSZERVEZŐDÉS ERŐSÖDÉSE

Hogyan viszonyulni az alaptalan állításokhoz, képtelen vádakhoz? Hallgatni, ami azt jelenti, hogy a vádaknak van valóságalapja? Behúzódni az egérlyukba, és várni, hogy elmúljanak a vészterhes idők, vagy a legszükségesebb esetekben kiállni a magyar közösség érdekeiért? Szerencsére utóbbi eset történt, köszönve a VMDK megalakulásának és tevékenységének. A magyar közösség elleni állítások és vádak terhét a VMDK viselte, leginkább ellene irányultak a politikai támadások. Ezt az időszakot néhány bátor ember kiállása jellemezte: Csikós Miklós, a VMDK első helyi elnöke, majd utána Kószó József elnök, Kovács József, Borbás Mihály – Misi és Horvát József, a VMDK-vezetőség tagjai. Mellettük állt és támogatta őket az újvidéki VMDK-vezetőség, különösen elnöke és alelnöke, Papp Ferenc és Matuska Márton.

Kószó József három választási ciklusban vállalta a tanácsnoki jelöltséget az újvidéki községi, majd városi képviselő-testületbe. Az első fordulóban megszerezte a legtöbb szavazatot, de a jelentős többségben lévő szerb polgárok a második körben mindig győzelemre segítették a Szerbiai Szocialista Párt, majd a Demokrata Párt jelöltjét.

A faluban 1991 júliusában fenyegető leveleket dobáltak be a magyar házakba, amelyek ellen a VMDK erélyesen tiltakozott. A levelek íróit, terjesztőit az illetékes szervek nem találták meg.

Valamiféle rossz válaszként – 1992 januárjában – magyar, nacionalista jellegű parolák jelentek meg a faluban, amelyek szerzői magyar forrófejű fiatalok voltak. A rendőrség lefűlelte őket, majd Magyarországra szöktek. A parolák írását a szerb pártok a VMDK nyakába akarták varrni, tekintet nélkül arra, hogy a VMDK elítélte a parolák írását és tartalmát. A helyi közösség szervei nyomást gyakoroltak Pásztor Árpád katolikus lelkészre, hogy ítélje el a parolák megjelenését, amelyet ő megtett, mert a békés együtt – vagy inkább – egymás mellett élésért ez igazán nem volt nagy áldozat. Ugyanebben az időben Csikós Miklós felszólalt a magyar gyerekek sértegetése, sőt némely esetben bántalmazása ellen. A magyar gyerekek egy részét a szülők az iskola előtt várták meg, mert nem mertek maguk hazamenni.¹⁰³

A helyi közösség tanácsa 1992. október 14-én megtartott ülésén megtárgyalta az újvidéki községi képviselő-testületnek az utcák és terek elnevezésével foglalkozó bizottsága javaslatát, hogy többek között a mostani Kossuth Lajos utca ezután Dušan cár nevét viselje. A tanács ülésén Boško Ignjatic tanácsnok kiemelte, hogy a bizottság javaslatát nem kötelező elfogadni. A tanács a választók gyűlése elé utalta a javaslatot, amelyen még 50 polgár sem vett részt, magyarok pedig csak hárman. Kovács József felszólalt, és ellenezte a Kossuth Lajos utca nevének megváltoztatását. Amikor látta, hogy javaslata nem kap támogatást, a menteni, ami menthető szellemében azért állt ki, hogy az utca neve bár másik magyar nevet kapjon. Ez sem ért semmit.¹⁰⁴ A gyűlésen néhány szerb polgár szintén feltette a kérdést, miért kell megváltoztatni a Kossuth Lajos utca nevét.

Politikai szempontból naiv, jogilag érvénytelen „határozatot” hozott a helyi közösség tanácsa, amikor 1992. november 13-án a budiszavai helyzettel kapcsolatos álláspontjai miatt Papp Ferencet, a VMDK újvidéki körzeti elnökét „nemkívánatos” személynek nyilvánította a faluban, mintha ilyen jellegű álláspont meghozatalára egyáltalán joga lett volna. Papp Ferencnek persze eszébe sem jutott, hogy betartsa ezt az álláspontot.

Közben a Kossuth Lajos utcával kapcsolatos események továbbgyűrűztek. A VMDK kitartóan tiltakozott, a polgárok elégedetlensége nőtt. Borbás (Kis) Mihály aláírásgyűjtést szervezett. A petíciót, hogy a Kossuth Lajos utca neve maradjon meg, 160 polgár írta alá: magyarok és bizonyos számú szerb egyaránt. A helyi közösségnek és az újvidéki képviselő-testület utcák és terek elnevezésére illetékes bizottságának ez az aláírásszám nem volt elegendő. Az utcanev megváltoztatását a választók gyűlésén még 50 ember sem támogatta. Az 1992. december 8-án átadott petíció 160 aláírása mégsem változtatott a helyzeten.

Minek lehet ezt nevezni, ha nem a másság, a minimális tolerancia, a demokrácia vereségének és megcsúfolásának? Egy kisebbségi közösség kérésének durva visszautasításaként marad meg ez az eset a budiszavai magyarság emlékezetében.

¹⁰³ *A helyi közösség tanácsának jegyzőkönyve*, 1992. 01. 31.

¹⁰⁴ *A választók gyűlésének jegyzőkönyve*, 1992. 10. 5.

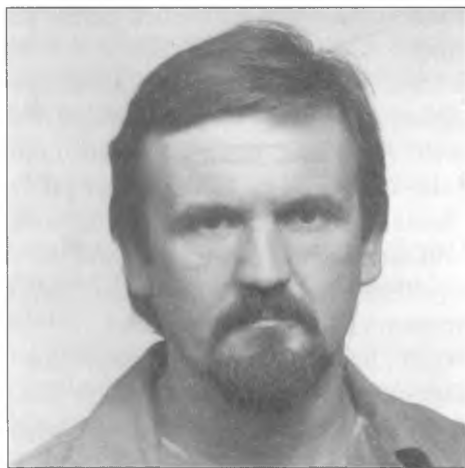

Habár a vajdasági magyar közösség is nehéz anyagi körülmények között élt, nem maradt közömbös a kárpátaljai magyarokat 1998 nyarán ért katasztrofális árvíz következményei iránt. A Vajdasági Magyar Szövetség kezdeményezésére segélyakció indult megsegítésükre.

Újvidéken egyébként már működött a VMSZ, de annak elnökeként úgy értékeltem, nem érkezett el az idő, hogy Budiszaván két magyar párt működjön, ami abban a pillanatban kárt okozott volna a szülőfalu magyarságának. Kószó József a magyar ügyből nem csinált pártkérdést, és munkatársaival készségesen segített a segélyakció megszervezésében. Borbás Géza és Bátorfi Ferenc szintén részt vett az akcióban. Több mint 30 budiszavai magyar ember a Körbe hozta természetbeni adományát, 250 kg lisztet és 220 német márka pénzügyi támogatást a kárpátaljai nemzettársaknak.

A budiszavai magyarság önszerveződésének első civil formája a Gazdakör megalapítása, amelyet Borbás Gézával együtt kezdeményeztünk. Az alapító közgyűlésre 1999. február 3-án került sor a község háza tanácstermében. A Gazdakör elnöke Borbás Géza lett. Az alapvető cél és a legkevesebb, ami megvalósítható volt, az a téli hónapokban megtartott szakmai előadások megszervezése volt, továbbá a mezőgazdaságot érintő időszerű kérdések megvitatása, a termelési feltételek, az új vetőmagfajták és gyomirtó szerek ismertetése. Szekeres Ferenc ismert mezőgazdasági szakember és dr. Molnár Imre egyetemi tanár csak mezőgazdasági témákról beszélt, Szecsei Mihály kiemelkedő közgazdász az általános gazdasági helyzetről érkezett, Martinek Antal közgazdász pedig az ingenyrészvények megszerzésére buzdította a budiszavai gazdákat.

Az 1999-es év húsvétjától a több mint 70 napig tartó, NATO általi bombázások végül Milošević megbuktatásához vezettek. A 2000. október 5-én bekövetkezett demokratikus változások és a politikai (fél)fordulat után, a szabadság érzésétől serkentve, Budiszaván is megindult vagy újjászületett a magyarság politikai és művelődési önszerveződése.

*Aleksandar Novicki – Saša faluelnök, képviselő,
a Demokrata Párt helyi szervezetének egyik vezetője*